

Informe 2020 L'Observatori de Drets Sexuals i Reproductius

Aquest és el segon any que, des de L'Observatori de Drets Sexuals i Reproductius, s'ha elaborat un informe específic sobre l'estat d'aquests drets a Catalunya. En un temps de crisi sanitària, econòmica, social i política com el que vivim, els Drets Sexuals i Reproductius han rebut l'impacte frontal dels greuges que se'n deriven. Així doncs, presentem aquest nou informe construït des dels feminismes interseccionals com una cartografia formada per les denúncies de la pròpia ciutadania que situa les mancances més greus en l'actualitat.

Durant el 2020 s'han rebut un centenar de denúncies, generalment de la província de Barcelona i fetes per dones cis d'edats entre els 14 i els 57 anys. La majoria de denúncies solen narrar la carrera d'obstacles que han hagut de salvar, durant el període de confinament, sobretot per avortar, accedir a serveis sense targeta sanitària, accedir a l'anticoncepció d'urgència, a la reproducció assistida i reporten, també, casos de violència obstètrica durant el seguiment de l'embaràs i el part. La síndrome de la COVID-19 ha posat en una situació límit el sistema de salut a Catalunya i els seus serveis han quedat afectats de forma important. Tant és així que, la majoria de les denúncies a L'Observatori estan vinculades a l'àmbit sanitari: CAP, Hospitals, ASSIR i, fins i tot, farmàcies.

L'objecció de consciència en l'accés a l'avortament; les dificultats del comitè clínic per avortar més enllà de les 22 setmanes de gestació; la desinformació professional amb frases com "a partir de les 14 setmanes no es pot avortar" o "amb la COVID està prohibit"; informar només sobre el farmacològic, entre altres, així com la manca d'informació veraç i inaccessibilitat a l'anticoncepció d'emergència són exemples clars que, malgrat tot, cap d'aquestes barreres no han aparegut a causa de la síndrome sinó que s'han agreujat de forma exponencial les situacions que ja estaven identificades anteriorment i suposaven vulneracions clares dels Drets Sexuals i Reproductius.

L'efecte de la COVID-19 en la Salut Sexual i Reproductiva

La situació viscuda aquest 2020 ens ha portat a considerar **la importància d'obtenir informació directa de la ciutadania sobre com està impactant la crisi de la COVID-19 en els Drets Sexuals i Reproductius. Així doncs, vam plantejar una enquesta** amb l'objectiu de compilar informació que ens permetés presentar les percepcions i preocupacions de la població en aquest context.

L'enquesta es va obrir el 19 de maig del 2020, quan encara ens trobàvem enmig del primer confinament i es va tancar al cap de quatre setmanes. Consistia en un seguit de preguntes tancades, majoritàriament vinculades a l'accés a serveis d'atenció a la SSI i en altres preguntes obertes orientades a **detectar noves necessitats, preocupacions i incerteses.**

De les 432 persones que van contestar l'enquesta, el grup de persones més joves, fins a 30 anys, suposa un terç de la mostra, el 32,13%. El grup d'edat més freqüent es troba entre els 30 i els 49 anys, que suposaven un 52,26%. Pel que fa a la identitat de gènere, el 83,7% de les persones que han omplert l'enquesta van indicar ser dones cis (370). Les respostes de les participants han assenyalat dificultats importants en l'accés a **les visites ginecològiques, seguiment d'embaràs i proves d'ITS. Dues de cada tres dones que afirmaven necessitar una visita ginecològica no hi van poder accedir durant el període de confinament.** També les visites de seguiment d'embaràs s'han vist limitades durant aquest període. **Amb relació a les ITS, la meitat de les persones que han demanat fer-se les proves, afirmen que no se les han pogut fer.** Pel que fa a la resta de serveis, les persones enquestades afirmen haver pogut accedir-hi sense més complicacions que les habituals en un període pre-COVID.

El 60% de les persones participants mencionen un **canvi substancial en el desig sexual i en la vivència de la pròpia sexualitat**, en general, cap a pitjor si es comparen amb abans del confinament. Moltes persones expliquen com **la incapacitat de rebre abraçades, carícies o simplement de trobar-se físicament**

amb la gent que estimen, els ha passat factura emocionalment. Així mateix, també predominen les respostes que anuncien un empitjorament de les relacions amb la parella i una creixent preocupació per com serà el futur.

Destaquen les respostes vinculades als **canvis en el cicle menstrual.** Algunes refereixen cicles menys dolorosos i menor sagnat, així com d'altres, manifesten més símptomes pre-menstruals i un major sagnat i dolor que vinculen sobretot amb la situació d'estrès i preocupació viscuda durant el confinament.

RESULTATS ENQUESTA

L'efecte de la COVID-19 en la salut sexual i reproductiva

lobservatori.lassociacio.org

L'embaràs i la **manca d'acompanyament a visites obstètriques de seguiment, així com les dificultats que s'afegeixen als tractaments de fertilitat i als processos de fecundació in vitro**, que en alguns casos s'han vist totalment aturats o s'han hagut de cancel·lar, han estat també respostes freqüents.

Les preocupacions de futur: en general la preocupació més generalitzada és com es garantirà l'accés als serveis d'atenció a la SSI perquè **solen pensar que quedarà rellevada a un segon terme.** Temes com el part, el **seguiment de l'embaràs, l'accés a l'avortament, a les proves d'ITS i l'anticoncepció d'urgència són els grans protagonistes.**

En general **s'expressa molta tristesa i neguit per l'impacte que té la pandèmia en com ens relacionem amb les altres persones**, i en concret, les relacions afectivosexuals en un futur. Es vinculen les noves vivències amb una **situació de salut mental i emocional desmillorada.**

Obstacles en l'exercici dels DSiR per a dones i trans migrades

Una noia de 16 anys, migrada de fa molt poc, visita el Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS) per tramitar una Interrupció Voluntària de l'Embaràs (IVE).

Havia visitat prèviament l'Hospital General de l'Hospitalet de Llobregat, el CAP de la Torrassa i el Centre d'Atenció Primària Sant Ildefons. Cap dels tres llocs no la va atendre per manca del CIP, tampoc no li van

oferir informació ni proposar cap alternativa.

L'empadronament és per a moltes dones, que lloguen habitacions o treballen d'internes, un obstacle administratiu insalvable. Per a les treballadores internes, a més, resulta molt difícil disposar del temps per accedir a l'atenció, ja que els permisos de sortida són escassos.

Obstacles d'accés a la SSiR per a les treballadores sexuals

Les dificultats en l'accés a la Salut Sexual i Reproductiva durant el període de confinament s'han vist agreujades per a tothom, però sobretot per a les treballadores sexuals i les dones que es troben en situació de prostitució forçada. Diferents col·lectius han denunciat les dificultats en l'accés a l'atenció presencial, en la disminució dels serveis i el nombre de professionals disponibles, en la

reducció de proves de seguiment, en la manca de controls periòdics i també en l'ajornament de determinades intervencions ginecològiques.

Són dones que han viscut en primera persona l'agreujament de les limitacions que abans ja suposaven un repte, com un domini nul o baix de l'idioma, la manca de recursos econòmics o l'esclatxa digital.

Obstacles d'accés a l'anticoncepció

Una usuària del Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS), i major d'edat, ens explica que va anar a la Farmàcia Sardenya, Barcelona, a buscar una pastilla de l'endemà.

Des de la farmàcia van assegurar-li que necessitava una recepta mèdica per poder disposar de l'anticoncepció d'urgència. No va poder prendre's la pastilla fins que va arribar al CJAS.

Aquest és un dels casos més freqüents de denúncia a L'Observatori. Massa sovint la informació sobre l'anticoncepció d'urgència és falsa; no hi ha problemes per demanar-la sense recepta o per repetir la presa. A més, sovint es tracta amb paternalisme o s'esbronca a les dones joves que la demanen, en un moment en què estan fent un exercici d'empoderament i autocura.

Vulneració del dret a l'avortament

Donem per fet que a Catalunya avortar és un dret garantit però, què en sabem de les barreres i obstacles?

Una dona embarassada de 14 setmanes demana ajuda per avortar al CAP. Des del servei li diuen que a partir de les 14 setmanes de gestació està prohibit i que haurà de continuar l'embaràs.

Una dona de 38 anys truca al Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats

(CJAS) i explica que al seu CAP, a Sarrià, li han dit que no la podien ajudar "perquè no feien res amb relació a l'avortament". Al mateix CAP li han donat el telèfon de contacte del CJAS. Des de L'Associació hem trucat per saber què estava passant i ens expliquen que des que ha començat el confinament no s'estan ocupant dels casos relacionats amb l'avortament.

Dificultats d'accés a la reproducció assistida

Un dona de 36 anys ens explica que des del novembre de 2018 està a la llista de la Generalitat de dones que esperen una inseminació artificial o in vitro. Explica que de maig a novembre de 2018, com a mínim, no es va citar cap dona per poder fer aquesta intervenció, que només dura un parell de minuts. Explica que la llista d'espera és de 2000 dones. Critica que hagi de ser una

clínica privada com la Clínica Puigvert, l'encarregada de gestionar les inseminacions a Catalunya. Confessa que, al final, sembla que l'única opció possible siguin les clíniques privades, que demanen xifres astronòmiques. Diferents dones han reportat aquesta mateixa situació, afegint complicacions provocades per la desigualtat territorial o la mirada heteronormativa.

Violència obstètrica

Una dona ens explica que va rebre pressions per induir el part des de la setmana 40. El dia del part no es van tenir en compte les especificitats pactades. Volia un part sense epidural, però no li van facilitar eines per alleujar el dolor. Finalment va accedir a una analgèsia opiàcia d'efecte limitat. Quan estava dilatada hi va haver un canvi en l'equip de metges. Li van fer una litotomia col·locant-la a

la força. Va demanar estar asseguda, però li van dir que "no era ella qui havia d'estar còmoda". Durant l'expulsiu va rebre comentaris despectius sobre la seva setmana de gestació i el pes de la criatura i crits dient que no sabia empènyer, que ho feia malament i la criatura patia. Va tenir un esquinç de tercer nivell i la van cosir sense anestèsia local.

Barreres en l'atenció d'Infeccions de Transmissió Sexual (ITS)

Una dona de 30 anys explica que va tenir relacions sexuals sense protecció abans del confinament i que quan va voler-se fer les proves, es va trobar amb dificultats per accedir-hi. L'Atenció telefònica al CAP li va dificultar poder explicar amb confiança els símptomes i el procés va ser molt llarg. A més, comenta que en cada trucada la va atendre una metgesa diferent, i la que va sol·licitar les

proves no va ser la mateixa que li va facilitar els resultats. Pensa que davant la situació de col·lapse del sistema es va prioritzar l'atenció d'acord amb criteris "mèdics" que resulten androcèntrics i on l'atenció a la salut sexual de les dones joves és menystinguda. Creu que així és com es patologitza l'atenció, quan només es dona resposta davant d'una urgència o malaltia.

Amenaces fonamentalistes als DSIR

Un cop aixecat l'estat d'alarma, diferents centres mèdics acreditats per a la Interrupció Voluntària de l'Embaràs (IVE) denuncien la presència de grups anti-drets que increpen a les dones davant les clíniques per evitar que avortin. Aquesta activitat, que les clíniques denominen "de fustigament" s'incrementa amb campanyes com "40 dies per la vida", una iniciativa nascuda als Estats Units

que proposa concentracions de 9.00 h a 21.00 h per resar "per la fi de l'avortament". L'assetjament a les clíniques és una vulneració clara dels Drets Humans de les dones, i compta amb la màniga ampla de les institucions. El respecte absolut al marc de Drets Humans és una obligació per a les institucions, ja que són precisament aquestes les garants del compliment.

Transformem

Aquest 2020 tan difícil ha suposat un repte a l'hora d'implementar accions transformadores per a la garantia dels Drets Sexuals i Reproductius. Malgrat tot, no ens hem aturat i, treballant conjuntament amb professionals d'ASSIR i del Departament de Salut, hem aconseguit que es permeti la **derivació virtual de l'avortament**, ampliant-ne l'accessibilitat i reduint riscos d'infecció. Aquesta ha suposat una de les mesures de més èxit durant la pandèmia, a l'Estat espanyol només s'ha dut a terme a Catalunya i a Galícia.

Hem elaborat un **posicionament sobre «Drets Sexuals i Reproductius en Temps de COVID-19»** traslladat a tots els espais d'incidència política i fet públic per diferents mitjans. L'Intergrup de Drets Sexuals i Reproductius va presentar una **Declaració al Parlament de Catalunya** basada en aquest posicionament i les seves demandes. També, l'**Ajuntament de Barcelona** les va incorporar a les seves polítiques municipals COVID-19.

Les campanyes de sensibilització i reivindicació ciutadana han estat constants, tenint en compte l'impacte que aquesta pandèmia ha tingut sobre les dones i persones heterodissidents. Col·laborant amb altres entitats i fent-ne de pròpies, com la del **Dia Internacional per a la Salut de les Dones**, hem situat al centre de l'agenda la vulneració dels DSiR. Hem reforçat aquesta idea en les aparicions a **mitjans de comunicació, articles especialitzats, xerrades públiques i formacions a professionals, com el Col·legi Oficial de Farmacèutics de Barcelona**, on es va treballar específicament l'anticoncepció d'urgència.

Cal destacar la **campanya informativa i d'acompanyament** en el procediment per a les dones que volen avortar passades les **22 setmanes de gestació**, que va sortir en diferents mitjans de comunicació i està disponible al web de L'Associació.

Epíleg

Nou mesos sobrevivint i resistint a una situació que ha trastocat les nostres vides, les nostres relacions, la nostra quotidianitat. Però, el dia abans de les mesures de confinament i de restricció de moviments ja no estàvem bé. **Anys de crisis superposades s'acarnissaven de manera cruenta amb els cossos de les més vulnerabilitzades, les oblidades del sistema, les que no són reconegudes, les que el sistema no els parla, i molt menys escolta, encara que criden ben fort.** Amb les que són violentades i malgrat tot resisteixen, sobreviuen, lluiten i gaudeixen des les seves xarxes de suport mutu, des del que és comunitari, col·lectiu, des del veïnatge. Amb les que saben millor que ningú que la crisi de la COVID-19 ha colpejat, i colpeja, amb molta més força a les seves portes que a les portes dels rics. Amb les que se'ls hi escapava un somriure fatigat en escoltar diàriament que la COVID-19 ens fa a tots iguals. Amb les que escolten als televisors que han estat i segueixen essent essencials durant la pandèmia i, a la vegada, **se'ls nega el dret a la ciutadania, a la sanitat universal o als drets laborals.** Amb les que l'autodenominat "govern més progressista i feminista de la història", ni enmig d'aquesta crisi, les ha reconegut com a subjectes polítics. Amb les que no se'ls ha tornat el dret a la salut, ni a la targeta sanitària robada per un sistema austericida. Amb les que es desperten cada matí amb la Llei d'Estrangeria a sobre. Amb aquelles que, durant el confinament, no han tingut temps ni de fer ioga, ni de cuinar pastissos, ni de fer pa, perquè s'han vist obligades a sortir a treballar en la precarietat més salvatge per poder sobreviure, elles i els seus. Amb les que no se'ls garantia el dret a l'avortament abans, i molt menys ara; a les que pateixen racisme institucional quan s'acosten a un centre sanitari a demanar informació.

Durant aquests mesos, **L'Observatori hem**

seguit treballant. Hem donat suport a dones obligades a desplaçar-se centenars de quilòmetres per poder realitzar una IVE, amb la por del contagi, saltant-se les mesures de confinament. **Hem estat testimonis de com s'incrementava la violència institucional exercida per l'Estat de manera directa en no categoritzar com a essencials els Drets Sexuals i Reproductius de les dones, les nenes i persones LGTBIQ+ en el primer paquet de mesures per donar resposta a la crisi.** Hem vist com en el Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS) la demanda per a la Interrupció Voluntària de l'Embaràs (IVE) s'incrementava en un 66% respecte a l'any anterior. Hem estat testimonis de com les restriccions de moviment acompanyades de mesures punitives i sancionadores **afectaven de manera desproporcionada a aquells col·lectius més vulnerabilitzats i estigmatitzats, com són les persones transgènere, les persones vivint amb VIH i les treballadores sexuals.** Hem acompanyat les persones que han denunciat a L'Observatori i les usuàries que s'han acostat a nosaltres. Hem treballat, enmig de tota aquesta quimera, per seguir garantint els Drets Sexuals i Reproductius. Hem escrit manifestos, hem fet incidència política, de vegades soles, de vegades amb altres. Alguns governs ens han escoltat, altres ni ens han llegit. **El que més ens preocupa és, tanmateix, tot allò que el confinament ha fet invisible.** Hem vist com s'ha invisibilitzat la població jove i adolescent durant els mesos de confinament per passar a criminalitzar-la i culpar-la des del primer moment de la desescalada.

El que aquí presentem és una **mostra breu del que han viscut persones a les quals se'ls han vulnerat els Drets Sexuals i Reproductius durant aquests mesos de pandèmia, però que —així i tot— han resistit i han decidit denunciar-ho per fer-ho visible en aquest informe.**

L'OBSERVATORI DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

L'Observatori està impulsat des de L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius amb l'objectiu d'oferir un espai de denúncia sobre la vulneració dels DSiR per a tota la població del territori català. Es tracta d'un espai independent i una eina d'incidència política a través del coneixement de la realitat política i social i del seguiment de la legislació en matèria de Drets Sexuals i Reproductius. L'Observatori recull i estudia els casos rebuts i analitza les dades per tal de fer públics informes sobre la vulneració dels DSiR que ajudin a incidir i transformar les polítiques públiques i els serveis destinats a garantir els DSiR a Catalunya.